

Hónapló

Dalos György

Védők a rács mögött

Berlin, 2025. január 12.

Posztszovjet orosz büntetőperek során a vádlottak masszív rácsos ketrechben ülve követik a tárgyalás menetét, és csak vallomástételre bocsátják őket a bírói emelvény elé. Így ült ott a múlt héten egymás mellett a három férfi, Vagyim Kobzev, Alekszej Lipcer és Igor Szergunyin, s csak az ítélelhirdetésre álltak fel. Az első két vádlott öt év hat hónap, illetőleg öt év börtönbüntetést kapott, a harmadikat három és fél évre ítélte el a Moszkva melletti Petuski város bírósága. A vád tárgyát képező cselekményt az orosz BTK 280.2 cikkelye „szélsőséges szervezethez tartozás” néven jelöli meg és egytől tíz évig terjedhető szabadságvesztéssel szankcionálja. Mindez nem új dolog – a jelenlegi orosz „igazságszolgáltatás” bőkezűen osztogatja a büntetőtáborban letöltendő éveket és hónapokat, valamint a bármely ellenzékire rábélyegezhető „külföldi ügynök” („inoagent”) címeket.

66

Az erős nemzetközi figyelmet és tiltakozást kiváltó ítélet különlegességét az elítéltek foglalkozása adja: mindhárman jogvégzett ügyvédek, akik eddig maguk is büntetőperekben képviseltek vádlottakat. Másik, mondhatni morbid vonása ennek az eljárásnak az, hogy egy halott körül forog: mindhárom jogász a börtönében tavaly elhunyt Alekszej Navalnijt védte különböző ügyekben (l. *MV*, 2024/4). Ők maguk szakmájukban elismert, sikeres emberek, derék fiatal családfők – Kobzev három, Lipcer egy gyermek apja. A náluk idősebb Szergunyin kevésbé szerencsés: nemrég megözvegyülve, egyedül neveli kislányát, Lénát. Nyilván ez a helyzete is közrejátszott abban, hogy beismerő vallomást tett – hát igen, máris itt a kérdés, hogy mit ismert be. Történetesen azt, ami a vád tárgyát képezte, miszerint az ügyvédek védecükkel a beszélők során információkat hoztak-vittek, s ezzel erősítették Navalnij „szélsőséges szervezetét” – ilyennek minősítette a Kreml a Korrupció Elleni Harc Alapítványát.

Diktatúrák vagy tekintélyuralmi rendszerek politikai pereiben a védők helyzete néha legalább olyan kényes, mint a vádlottaké. Illetékességi alapon akár felmentést is kérhetnek védenecik számára, de az indoklással vigyázniuk kell. Jó példa erre dr. Bárd Imre esete, aki, miután már a Horthy-érában is védett kommunistákat, Nagy Imre védőjeként belekötött a vád gyöngé pontjába, nevezetesen a szándékosságot cáfolta, vagyis hogy a volt miniszterelnök működése szubjektíve is a „népi demokratikus államrend megdöntésére” irányult volna. Ellenkezőleg, állította, Nagy Imre jól vagy rosszul, de szándéka szerint menteni akarta a rendszert. Vida Ferenc bíró ezen annyira kiakadt, hogy egyenesen megfenyegette Bárdot: „Figyelmeztetem a védőt,

hogy ha nem hagyja abba pártunk és kormányunk vezetőinek rágalmazását, a vádlottak padján találja magát.” Bárd nem ijedt meg, egyrészt, mert az ügyvédi kamara elnöke volt, másrészt, mert előrehaladott rákbetegségben szenvedett, s így már nem maradt sok veszítenivalója.

Annál érdekesebb, hogy még ennek az 1958-as koncepciósnak pernek a rendezői sem mentek olyan messzire a törvénytelenségben, mint Putyin emberei, akik magát a védői tevékenységet kriminalizálják. Céljuk nyilvánvalóan az, hogy a bírói és ügyészi intézmények után most az ügyvédi testületre is kiterjesszék az ellenőrzést. Ad absurdum ez azt jelenti, hogy ha egy védőügyvéd valóban védeni akarja a védencét, jól teszi, ha előbb maga is védőről gondoskodik, vagy legalábbis megegyezik egy kollégával, mint Lipcer ajánlja: „Ha te ülsz le előbb, én védelek, ha én, akkor te védsz.” Mert az a rácsos ketrec bárki előtt bezárulhat. Egyszer majd, amikor a Putyin-éra már csak nyomasztó emlék lesz, ez az acélkuckó fogja szimbolizálni, mint a cári rendszer száműzöttjeit a Sztolipin-vagonok vagy mifelénk a ház előtt fékező fekete autók.

*

Hamarosan nyomdába megy legújabb könyvem, a *Kleine Geschichte Österreichs nach 1945* (Ausztria rövid története 1945-től), amelyet müncheni kiadóm, a C. H. Beck sorozata számára írtam. Öröömömben, mint minden új megjelenéskor, most is mélabú vegyül. Nehezemre esik megválni a múltól, amellyel két-három évig együtt éltem és lélegeztem. Maga a tárgy, a legújabb kori osztrák história is tele van személyes vonatkozásokkal, számomra nem történeti, hanem egészen hétköznapi eseményekkel. Gyerek voltam még, amikor 1956. november elején elkísértem anyámat, aki portásként dolgozott a Lakóterv-nél, a vállalat munkástanácsának közgyűlésére. Ott, a nagy kultúrterem padlójáról emeltem fel a bécsi *Die Presse* előző napi számát, címlapján a házi fogságából kiszabadított Mindszenty bíborossal – egy arra vetődött újságíró hagyhatta ott. Goethe- és Schiller-balladákon edzett német nyelvtudásom nem volt elég a szövegértéshez, de büszke voltam magamra, hogy igazi nyugati sajtóterméket tartok a kezemben.

Nyolc évvel később, 1964 szeptemberében első nyugati utam Bécsbe vezetett – 1956-ban kivándorolt nagynéném és unokanővérem meghívására utaztam oda. Rokonaim szobát béreltek számomra a Hotel Stadt Ödenburg nevű garniszállóban, amely büszkén hirdette magáról, hogy „itt lakott és komponált Antonín Dvořák” (cseh zeneszerző, 1841–1904). Innen indultam csekélyke zsebpénzzel napi portyáimra, kabátom hajtókáján Lenin-jelvényt viselve, lázongó ifjúkommunistaként dacolva a fogyasztói társadalom kihívásaival. Bámészkodva a Ringen épp beleütköztem az osztrák közélet akkori legnagyobb botrányába, az Olah-afférba. Franz Olah szocialista politikus, belügyminiszter és egyúttal szakszervezeti vezér, korrupciós ügyekben tetten érve, összekülönbözött pártjával (SPÖ), amelyet a konzervatív Néppárttal (ÖVP) vetélkedve szívesen terelt volna a szélsőjobbos Szabadságpárt (FPÖ) felé. Emiatt kizárták, és hívei, köztük veterán szocialista munkások, éppen mellette tüntetve vonultak a pártszékház elé. Mindebből én nyilván

egy kukkot sem értettem, csak saját szívdobogásomat éreztem, amikor a menet rázendített a „bécsi munkásindulóra”: „Munka hadának a lépése dobog”. zümmögtem a tömeggel, ám a rendőrök láttán óvatosan zsebre tettem a Lenin-jelvényt, mondhatni, illegalitásba vonultam.

Hatvan évvel később némileg megszeppenve regisztrálom, hogy az osztrák politikai élet ma is hasonló koordináták között mozog: korrupció, hírkiszivárás, hangos botrányok és csöndes alkuk taszítják el egymástól vagy sodorják egymáshoz a szereplőket. A jelenlegi konstelláció is egy „klasszikus” afférra, az úgynevezett Ibiza-ügyre vezethető vissza. 2017 nyarán Hans-Christian Strache, a szélsőjobboldali Szabadságpárt (FPÖ) főtitkára egy bérelt ibizai luxusvillában, barátinak hitt társaságban kipakolt az osztrák politika konyhatitkairól meg arról, hogy kit mivel lehetne megvesztegetni az FPÖ jobb választási szereplése érdekében. Tette mindezt azért, mert imponálni akart a jelen lévő fiatal nőnek, aki egy orosz oligarcha lányaként mutatkozott be. A dolog megmaradhatott volna az olcsó locsifecsi keretei között, ám az egyik résztvevő rejtett kamerát csempészett a lakosztályba. Időzített bomba volt: 2019 májusában robbant, amikor a videókazetta a *Spiegel* hírmagazin asztalán landolt.

Strache másnap délben rögtönzött sajtóértekezleten bocsánatot kért pártjától és feleségétől a „részeges történet” miatt, és bejelentette, hogy mind pártfőtitkári funkciójáról, mind pedig az ÖVP–FPÖ-koalícióban betöltött alkancellári tisztségéről lemond. Délután már izgatott tömeg állt a kormány székháza előtt, „Basti, gyere ki!” kiáltással sürgetve Sebastian Kurz szövetségi kancellár állásfoglalását. Helyette este hétkor Van der Bellen államelnök szólalt meg a Hofburg előtt, egyenes adásban, meglehetősen indignáltan: „Az állampolgárnőknek és állampolgároknak joguk van a cselekvőképes kormányhoz.” Néhány nappal később a parlament bizalmatlansági indítványa megbuktatta a kormányt. 2024 májusában, az előrehozott választásokból – Strache ide, Ibiza oda! – a szélsőjobboldali, idegengyűlölő, tendenciájában nácinosztalgikus FPÖ lett 28,8 százaléknyi szavazattal Ausztria legerősebb politikai pártja. Ez idő szerint Ausztria kormányát ideiglenesen Alexander Schallenberg (ÖVP) vezeti, ám a végleges döntés joga a szövetségi kancellár megnevezésére az FPÖ-t illeti. Mit mondjak, elég nyomasztó forgatókönyv ebben a Trump és Putyin közé szorult háborúzó világban.

Ülök a képernyő előtt és az izraeli–palesztin „deal”-re várok, A. ugyanezt teszi a másik szobában, ő a BBC-t nézi, én az ARD-ről ugrándoزم az orosz ellenzéki „Dozsgy”-ra, s onnan az ORF-re. Persze nem hiszem, hogy a fegyvernynyugvás önmagában közelebb hozza a békét, de még így is jólesne, ha létrejönne a ma reggel fél nyolcra beígért, majd délután háromra és négyre halasztott túszcsera a gázai fronton. Miközben éppen Ausztria háború utáni történetét bocsátom közre, azon kapom magam, hogy fiatalkoromtól eltérően már rég nem ábrándoزم jobb, szebb, tisztességesebb világról, legfeljebb olyanról, ahol kevesebb a rombolás, gyújtogatás, félelem és erőszakos halál. Persze kissé resteltem is, hogy ennyire igénytelen vagyok, de ez van. Vigaszos rövid hírekre volnék vevő. Közel-Keletről, Ukrajnából, Magyarországról, bárholnan ebben a csúf januárban.